

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ו

משנת מרן נישואין

ממרחן ראש הישיבה
הגדאי"ל שטיינמן שליט"א

יו"ל לרגל יום שמחת ליבי
כ"ז סיון התשע"ה
עיה"ת בני ברק ת"ו

בקונטרס זה לוקטו דברי רבינו בעניני נישואין
מספרי רבינו ומספרי תלמידיו.
מפאת חוסר הזמן הושמטו חלק מהדברים, עמכם
הסליחה.

~ ~ ~

~ ~ ~

להארות והערות
ניתן לפנות לפלא'
053-3154660
(בין הסדרים)

מפתחות מפורטים

מצוות פרו ורבו

התאווה למצוה זו | העסק במצוה זו | עונש המבטל מצוה זו | כוונת המצוה אם מעכבת | קיום המצוה בפועל.

~ ~ ~

זמן הנישואין

מאיזה גיל לחפש שידוך | בן י"ח לחופה / בן ובת | האם כיום השתנה המצב | בן עשרים | הזמן במי שנפשו חשקה בתורה.

~ ~ ~

בירורים בשידוכים

מה להשיב כשמבררים אצלו בשידוכים | לספר על חולי | לא לספר חסרונות | לא לשקר | לא לשבח אחד באופן שעיד"ז מתגנה אחר | סייעתא דשמיא.

~ ~ ~

בחירת בן זוג

מה לברר בשידוכים | הסיבה שקשה בשידוכים | שההורים לא יפסלו סתם | איזה חתן לבחור | הגדרת חתן תלמיד חכם | הגדרת בת תלמיד חכם | כשהבת בגרה איזה שידוך יחפש | הפרש בגיל בין בני הזוג | בת כהן | חולה לענין שידוכים | בחירת בן זוג.

~ ~ ~

לבדוק באחי הכלה לילך אחר הרוב / אחר הסברא | איך ההלכה בזמן הזה | הבדיקה רק אחר המידות.

~ ~ ~

איזה שידוך לדחות רק אחרי החלטה שזה לא בסדר | רק אחרי שמגלה בה חסרון | הבדלי גיל וגובה.

~ ~ ~

על מה לוותר בשידוכים לא להתייחס למה יאמרו | מעלה לבת ממשפחה מיוחסת | בת של בעל תשובה | לבדוק שידוך ע"י גרפולוגיה | צוואת ר' יהודה החסיד - שמות בשידוכין | בהנ"ל | כיבוד אב בשידוכים | לא להיפגש קודם שמבררים טוב.

~ ~ ~

לעת מצא

הקב"ה מזווג זיווגים | שידוכים מן השמים | מן השמים - סיפור על הח"ח | שידוך משמים - סיפור על השידוך של בתו של הגר"ח סאלוויצ'ק.

~ ~ ~

עצה לבנות מעוכבי שידוך - תפילה על הזיווג | לוותר | לרחם על הבריות | להיזהר מחטאים בין אדם לחבירו | גאווה/ נדוניה | שמירת הצניעות סגולה לשידוך טוב | קושי הגלות | השתדלות בשידוכים | לברור ללמוד במוסד חשוב יותר | להיות זמין - להחזיק פלאפון בישיבה.

~ ~ ~

נדוניה

מאיזה גיל לחפש שידוך | על מי חובת ההשתדלות להשיג את הוצאות הנישואין | לחסוך לנדוניה לבניו | מעשר כספים לחתן ילדים | היכן לשמור את החסכון שחוסך עבור נישואי בניו | האם להתחייב עבור השידוך כשאינן לו | קניית דירה לבניו | להתחזק במבחון | לקחת משכנתא | דרישת דירה | דרישת כסף בשידוכים.

~ ~ ~

סעודת תנאים

האם לעשות סעודת תנאים מפוארת.

~ ~ ~

בין האירוסין לחתונה

פגישות בין האירוסין לחתונה | להתקשר בערב שבת | הדרכה לחתן – לוותר | קבלה טובה לחתן קודם חתונתו.

~ ~ ~

יום חתונתו

תענית יום החופה | העמידה בחופה | אסור לקדש את האשה עד שיראנה | איך קידש יצחק את רבקה בלא לראותה | אין לאשה מצוה להינשא | פטור חתן מק"ש | פטור חתן מקידוש והבדלה | חתן בחנוכה | חתן לענין יו"ט שני | קידושין אחר מתן תורה | ברכת אירוסין אצל רבקה | נישואי יוכבד לעמרם | מקדש במלוה | מקדש בעל כרחו | מקדש משבט אחר | איזה מעשה קידושין עשו בנות צלפחד.

~ ~ ~

הערות בדיני הכתובה

תאריך לועזי בכתובה | חתימות קודם שכתבו | לכתוב "וקנינא" קודם עשיית הקנין.

~ ~ ~

שבע ברכות

שבת חתן ושבע ברכות | ברכת אירוסין בבן נח | טעם פנים חדשות והדין בשבת | פנים חדשות בשבת | זמן ברכת שבע ברכות | ברכת שהכל ברא לכבודו | ברכת יוצר האדם | מקצת היום ככולו בשבע ברכות.

~ ~ ~

לווי לחתן

האם חתן אחד יכול ללוות את החתן השני | האם מועיל מה שהולכים אנשים ברחוב | כשהולך להתפלל האם צריך מלווה.

~ ~ ~

הנהגת בני הזוג

להיזהר מלצער את האשה | כבוד האשה | אם לבני זוג מותר לדבר ביניהם לשון הרע | חיוב האשה בתפילה | שלום בית | יסוד החיים לותר | אברכים חיים בצמצום ולא חסר להם כלום | איך לרומם את אשתו ביראת שמים.

~ ~ ~

אברכים

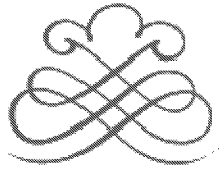
בענין לבוש של אברכים.

~ ~ ~

תפילה על בנים

תפילת יצחק ורבקה על בנים.

~ ~ ~

מצוות פרו ורבו

~ ~ ~

התאווה למצוה זו

~ ~ ~

העסק במצוה זו

~ ~ ~

עונש המבטל מצוה זו

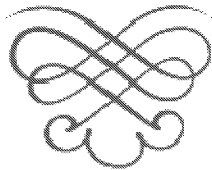
~ ~ ~

כוונת המצוה אם מעכבת

~ ~ ~

קיום המצוה בפועל

~ ~ ~

מצות פרו ורבו

התאווה למצוה זו

מהמצוות הגדולות היא מצות "פרו ורבו". ומדוע נתנה תורה באדם תאווה גדולה לזו יותר משאר דברים. ונראה משום שלולי זאת היות ואין כל אחד במדרגה לעשות מצוות לשם שמים, לא היו עוסקים בזה, והיה מתבטל המשך הדורות.

והרי רצון השי"ת הוא בטובת הנבראים ובמציאות העולם. ואם יתבטל העולם, תתבטל תכלית כל הבריאה.

לכך נתן הקב"ה באדם תאווה גדולה לזה הענין, כדי להיטיב עם הנבראים הצדיקים. [אע"פ ש"הפחזנים" מנצלים את תאוותם לרע]. (דברי איל ט')

העסק במצוה זו

בגמ' שבת (ל"א ע"א) מבואר שכשמכניסים את האדם לדין שואלים אותו האם עסק בפריה ורביה. ומבאר שם המהרש"א שהכוונה היא האם עסק בהשאת יתום ויתומה. [ולכך אמרו "עסקת"].

ואע"פ שבזה אינו עוסק ממש במצות פריה ורביה, רק גורם לה, מ"מ נקרא עוסק בפריה ורביה. ויל"ע מדוע לא נקט חידוש יותר גדול המבואר בשו"ע יו"ד (רמט, טו) שאם יש לגבאי צדקה מעות, עליהם להשיא בתולות עניות שאין להן צדקה גדולה מזו. ואמנם בש"ך שם (רא) הביא בשם מהר"ם אלשקר שדוקא אם הם יתומות. (דברי איל ט')

עונש המבטל מצוה זו

בגמ' ברכות (י"ז ע"א) אמר ישעיה הנביא בנבואה לחזקיהו המלך כשחלה שנגזר עליו שימות כעונש על שלא עסק בפריה ורביה.

ולכאורה הרי אין כאן עבירת לא תעשה רק ביטול מצות עשה, ומדוע יענש על זה עונש כזה חמור.

ונראה עפ"י המבואר בגמ' ר"ה (י"ז ע"א) שקרקפתא דלא מנח תפילין נקרא פושעי ישראל בגופן. ובר"ן שם מבואר שלא דוקא תפילין אלא ה"ה - בכל מצות עשה שבגוף האדם, אם לא קיימו מעולם. ועפ"ז ניחא גודל עונש המבטל מצות פריה ורביה, שהיא מצות עשה שבגופו שלא קיימה מעולם. (דברי איל ט')

כוונת המצוה אם מעכבת

מצות פו"ר היא מצוה המתקיימת גם בלא הנאה, וביחוד למש"כ במנ"ח (א, כו) בשם הבית שמואל (אה"ע א, י') שאם עיברה באבמטי גם מקיים את המצוה.

ולפי זה גם כשיש לו הנאה כמעשה המצוה, אין ההנאה חלק מהמצוה.

ומעתה י"ל שאם יעשה את המצוה בלא כוונה שלא יצא. שהרי לא שייך לומר כאן את הסברא של "מתעסק בעריות חייב שכן נהנה", שהרי אין ההנאה מן המצוה וכמבואר.

וה"נ במצות מצה שהמצוה היא לאכול, אבל היות ואמרו בגמ' פסחים (קט"ו ע"ב) שאם בלע את המצה יצא, מבואר שאין צריך שתהיה לו באכילת המצה הנאת אכילה, וממילא גם כשנהנה כיון שאין ההנאה חלק מהמצוה, בלא כוונה לצאת לא יצא ידי חובתו, שההנאה לא עוזרת לייחס את המצוה אליו.

ואמנם י"ל שבמצות פרו ורכו המצוה היא רק התוצאות, שיהיה לו זכר ונקבה, במצוה כה"ג אין צריך כוונה.

וכמו"כ במצות צדקה שעיקר זה אינה מעשה הנתינה
אלא התוצאה, שהעני יקבל את הצדקה, ל"ש בזה תנאי
של כוונה. (דברי איל ט')

קיום המצוה בפועל

להלכה נפסק כשיטת ב"ה שמקיים המצוה כשנולד לו
זכר ונקבה.

ויל"ע כשנולד לו רק זכר האם נחשב כמקיים חלק
מהמצוה, רק שעדיין לא גמר את המצוה. ואי"ז כאוכל
חצי שיעור מצה, שיש סוברים שבמצות עשה לא שייך
חצי שיעור [ראה מנ"ח (ה, א)]. או שזה כמו כל חצי
שיעור במצוה, שעד שלא השלים את השיעור כלל לא
קיים את המצוה.

ונראה בסברא שזכר ונקבה אי"ז שיעור במצוה, אלא
כך הוא צורת המצוה. ובכל אחד מהם קיים חצי
מהמצוה.

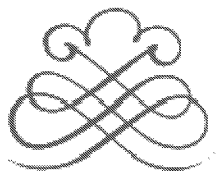
~ ~ ~

יל"ע במי שכבר הוליד זכר ונקבה, וממשיך להוליד עוד
ילדים, האם יש לו בזה קיום מצות פריה ורביה, או רק
קיום מצות שבת.

נישואין | ז

וגבי מצה ידועה שיטת הנצי"ב שאע"פ שמספיק כזית
לקיום המצוה, אם אוכל יותר, מקיים מצוה נוספת בכל
כזית שאוכל. (דברי איל ט')

זמן הנישואין

~ ~ ~

מאיזה גיל לחפש שידוך

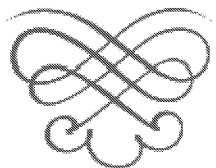
בן י"ח לחופה / בן ובת

האם כיום השתנה המצב

בן עשרים

הזמן במי שנפשו חשקה בתורה

~ ~ ~

מאיזה גיל לחפש שידוך

בן י"ח לחופה / בן ובת

במשנה באבות כתוב בן י"ח לחופה. וזה בין לבן ובין לבת. (א"א תמט).

- - -

בן י"ח שכתוב במשנה מבאר שם רעק"א שהכוונה מגיל י"ז ויום אחד. הגיל לבנות הוא מגיל י"ח וי"ט (א"א ש"מ).

האם כיום השתנה המצב

על הטוענים שכיום הוא לא בשל לנישואים, השיב רבינו שאין לומר שהיום זה שונה (א"א תמט). ובמקום אחר השיב רבינו על מה ששאלו אולי כיום הבחורים לא בנויים להינשא בגיל כ"כ צעיר. וכי היית בדור הקודם שאתה יודע? (א"א ש"מ).

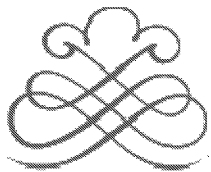
בן עשרים

מאז שנעשה בן כ' עליו להתחתן, ואמנם בדרך כלל גם אם הוא רוצה, אביו ואמו לא רוצים ואינו יכול (א"א שמד).

הזמן במי שנפשו חשקה בתורה

דעת רבינו שמאז שרוצה להתחתן מגיל י"ח צריך להניח לו, היות וכך ההלכה, ואם רוצה ללמוד ברצינות, אין להוציאו בכח עד גיל כ"ג, ולא יפסיד בכך את השידוך שלו. [והסבא מקלם לא הניח לתלמידיו להתחתן לפני כ"ג שנים והיו שחלקו עליו]. (א"א ש"כ).

- - -

בירורים בשידוכים

~ ~ ~

מה להשיב כשמבררים אצלו
בשידוכים

~ ~ ~

לספר על חולי

~ ~ ~

לא לספר חסרונות

~ ~ ~

לא לשקר

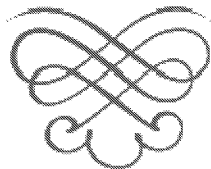
~ ~ ~

לא לשבח אחד באופן שעיד"ז
מתגנה אחר

~ ~ ~

סייעתא דשמיא

~ ~ ~

מה להשיב כשמבררים אצלו בשידוכים

לא לספר חסרונות

אם באים לברר על חתן וכלה, יתעלם מהחסרונות שלהם ויתרכז במעלות שלהם. (א"א ש"ט).

לספר על חולי

מי שחלה במחלת מונו אי"צ לספר, כי זה כמו לומר שהיתה לו שפעת (א"א ש"ט).

לא לשקר

אם נשאל בפירוש על החסרון, אסור להכחיש אותו, היות וזה שקר (א"א ש"ט).

לא לשבח אחד באופן שעיד"ז מתגנה אחר

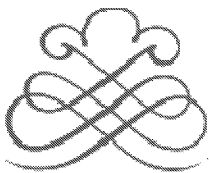
כאשר נשאל רבנו על אדם אחד אם ראוי להשתדך עמו, הוא משיב, אבל כאשר נשאל על שניים את מי להעדיף אינו משיב, היות והתשובה גורמת להשאיר את השני עגון. [ויסוד דבריו מבעל הטורים (ויקרא יב, ו) שכשיש לו אפשרות ליקח תור או בן יונה יקח בן יונה ולא תור, לפי שהתור מתאבל על בן זוגו ולא יזדווג לאחר] (א"א ש"ט).

טז | משנת מרן

סייעתא דשמיא

פעם התבטא רבנו שבעניני שידוכין מרגיש שעונה לפי

מה שהניח ה' בפיו (כאיל תערוג 5).

בחירת בן זוג

~ ~ ~

מה לברר בשידוכים | הסיבה שקשה בשידוכים |
שההורים לא יפסלו סתם | איזה חתן לבחור |
הגדרת חתן תלמיד חכם | הגדרת בת תלמיד
חכם | כשהבת בגרה איזה שידוך יחפש | הפרש
בגיל בין בני הזוג | בת כהן | חולה לענין שידוכים
| בחירת בן זוג.

~ ~ ~

לבדוק באחי הכלה

לילך אחר הרוב / אחר הסברא | איך ההלכה
בזמן הזה | הבדיקה רק אחר המידות.

~ ~ ~

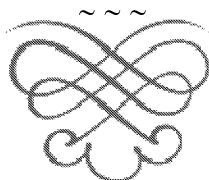
איזה שידוך לדחות

רק אחרי החלטה שזה לא בסדר | רק אחרי
שמגלה בה חסרון | הבדלי גיל וגובה.

~ ~ ~

על מה לוותר בשידוכים

לא להתייחס למה יאמרו | מעלה לבת ממשפחה
מיוחסת | בת של בעל תשובה | לבדוק שידוך ע"י
גרפולוגיה | צוואת ר' יהודה החסיד – שמות
בשידוכין | בהנ"ל | כיבוד אב בשידוכים | לא
להיפגש קודם שמבררים טוב.

מה לברר בשידוכים

לשאלת בחור מה לבדוק בשידוכים, ואיזה שידוך לפסול.

השיב רבינו שני יסודות. דבר ראשון לדעת שמה שמצפים מאיש זה לא מה שדורשים מאשה. שאשה זה לא איש.

ודבר שני לא להתעקש שיהיה כ"כ בדיוק, העיקר שלא יהיה מרחק גדול ביניהם [וכי בין יהודה לבת שוע לא היה מרחק מצד היחוס, וכמו"כ בין יהודה לתמר היה מרחק מצד הגיל שמבואר במדרש שהיתה מופלגת בגיל] (מ"ה 454).

הסיבה שקשה בשידוכים

הסיבה העיקרית שכ"כ קשה בשידוכים היא "הגאווה", שכל אחד רוצה משהו מיוחד. הבחור מחפש בחורה שעדיין לא נולדה והבחורה מחפשת בחור שעדיין לא נולד.

וגם ההורים לפעמים דוחים הצעות רק בגלל שזה לא מתאים. כל זה נובע מגאווה, אם היה להם פחות גאווה, היו מתחתנים יותר. [רבא התחתן עם בת רב חסדא

שהיתה אלמנה, וכיום מי יהיה מוכן לעשות כזה שידוך, זה רק ענין של כבוד].
וסיפר רבינו [ראה להלן עמ'...] שידוע לו על אשה שלא התייחסה ל"מה יאמרו", והתחתנה עם אדם מבוגר ממנה שנים רבות, וזכתה לבן ובת טובים מאד (מ"ה 455).

שההורים לא יפסלו סתם

והוסיף רבינו שעל ההורים להיזהר שלא לפסול כל הצעת שידוכים לבנים מפני טעמים לא נכונים, ועיד"ז גורמים לבנים עיגון. והדבר גובל עם איסור חמור, שאין לך צער גדול יותר מעיגון. וחז"ל עשו כמה תקנות שלא יהיו בנות ישראל עגונות ועל כל אדם לראות שלא יורה לעצמו ויחפש דבר שמפריע לשידוכים (מ"ה 456).

איזה חתן לבחור

אם יכול יבחר שיהיה תלמיד חכם וירא שמים. ואם יש לו אפשרות של חתן או ת"ח או ירא שמים, יבחר בירא שמים עם מדות טובות (א"א שד"מ).

הגדרת חתן תלמיד חכם

חתן תלמיד חכם אין הכוונה שכבר עכשיו הוא תלמיד חכם. שהרי בעבר היו נישואין בגיל י"ג, וכי יכול כבר להיות תלמיד חכם, אלא הכוונה לתלמיד שלומד אצל חכם ובהמשך יהיה תלמיד חכם (א"א שמה).

הגדרת בת תלמיד חכם

אם אבי הבת מוכן לתת כסף לחתן ת"ח זה נחשב שהוא ת"ח לגבי זה, שבתו נחשבת ל"בת תלמיד חכם" (א"א שכו, שנא).

— — —

שאלו את רבנו- מי שהציעו לו שידוך שאבי הבחורה אינו תלמיד חכם אבל הבחורה בעצמה יש לה יראת שמים ויודעת את ערך הת"ח האם יש לה המעלה של בת ת"ח.

והשיב רבנו- שבזמנינו הרי אין דין ת"ח וכמבואר בפוסקים (ראה ביאור הלכה שמ"ו) וכיון שאין היום ת"ח א"כ לא צריך ממש בת ת"ח אלא הכל תלוי אחר הבת עצמה אם ראויה היא להקרות בת ת"ח (ישמח לב עמ' שמא, א"א שני"א).

כשהבת בגרה איזה שידוך יחפש

מצד אחד אמרו חז"ל בגמ' פסחים (מט ע"ב) שאין להשיא בתו לעם הארץ. ומצד שני אמרו שם (ק"ג ע"ב) שאם בגרה שישחרר את עבדו ויתן לה, וסתם עבד הוא עם הארץ. ומבואר שמאז שהבת בגרה אין חיוב לחפש לה חתן ת"ת. ואמנם אם חושב שיכול להתאמץ שיתאמץ. וגדר בגרה בזמן חז"ל הכוונה בת שתיים עשרה וחצי. ובזה"ז הוא יותר מכפול (א"א שמ"ה).

הפרש בגיל בין בני הזוג

אמר רבנו (בשיעורים על אגרת הגר"א) וכי נמצא היום אשה בגיל שלשים שתלך ותתחתן עם יהודי בגיל שישים, לא! ודבר זה מגיע מגאווה, שלא מתאים להתחתן עם אדם קצת מבוגר, אבל אז הם ידעו שאפשר קצת לסבול ואפשר גם להוריד את הראש ולא חייבים להרגיש "גדולים" בתוכם, וכדי שתוכל לכלכל את נפש ילדיה אפשר להתחתן עם יהודי מבוגר.

ובאמת בוואלזין היה מקרה כזה שבחורה רווקה כבת שלשים שהיו לה קשיים במציאת הזיווג הלכה והתחתנה עם יהודי אלמן כבן שישים שכבר זכה לחתן את ילדיו מזיווג ראשון ונשאה אליו בזיווג שני ונולדו

נישואין | כג

להם בן ובת והבן הוא ת"ח גדול מאוד מאוד וגם הבת נשאה ליהודי ת"ח גדול מאוד, ועיקר הנחת שהיה ליהודי זה דווקא מהזיווג שני. אבל היום אף אחת לא תלך להתחתן עם אדם מבוגר.

[ואחר פטירת הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל אמר רבנו שהתכוון לאמו של הגרמ"ל, ואחותו נשאה להגאון ר' שמואל הכהן רוזובסקי זצ"ל].

בת כהן

סיפר רבינו שהציעו לו בבחרותו בת כהן וסירב, היות והוא לא חשוב יותר מרב כהנא שלא רצה לישא בת כהן (א"א שנט).

חולה לענין שידוכים

בת שיש לה מוננו לא כדאי שתנשא למי שיש לו נשירת שיער [בלא סיבה רפואית], שזה בא מרגשות דקים, והיות ולשניהם אותה בעיא זה לא טוב (א"א שג).

בחירת בן זוג

כשבאים לשאול על בן הזוג שיש בו דבר שמפריע כלפי העולם, מה העולם יגיד. השיב רבנו שאין להוריד את השידוך, אבל אם זה מפריע כלפי עצמו להוריד (א"א שג).

לבדוק באחי הכלה

לילך אחר הרוב / אחר הסברא

אם הציעו לו בחורה הגונה ויראת שמים שיש לה אחים שסטו דרך הישר, האם כדאי לדחות השידוך משום מה שאמרו חז"ל (ב"ב ק' ע"א) הנושא אשה יבדוק באחיה. השיב רבינו שאם יש רוב האחים הולכים בדרך הישר ילך אחר הרוב^א. ובלא"ה הולכים אחר הסברא המסתברת^ב, וצריך לזה סייעתא דשמיא בכדי להכריע בזה וישאל שאלת חכם (א"א שגא. ישמח לב עמ' שמא).

איך ההלכה בזמן הזה

וכך שמעתי מחכ"א שרבנו הורה לו הוראה זאת בשם מרן רבנו הגרא"מ שך זצ"ל והוסיף שבימינו אנו מי יאמר ניקיתי ואי אפשר להשליך כלל על המשפחה אם ח"ו אחד מבניהם סר מדרך התורה והשיבות, כיון שהרחוב וגרורותיו כה מאיימים ובמקרים רבים מספור ההורים חנכו את בנם כדבעי ורק בחירתו האישית

---

^א לשון רבינו ד"ל מאי חזית שהבנים יהיו דומים לאח שאינו הגון אולי יהיו דומים להגון, ולכך במקום שיש רוב אחים הגונים בזה וודאי יש לומר זיל בתר רובא.

^ב שבאמת אין שו"ע להלכות אלו, אלא הדבר תלוי רק בסברא. ולכך נראה דאף באופן שאין לה רוב אחים הגונים יש לבחון כל מקרה לגופו מסברא לפי הענין אחר רוב צדדים של הסתברויות.

נישואין | כה

ותאוותיו הוציאוהו מעולמה של תורה ואין הענין קשור כלל ועיקר לשאר הילדים בבית (א"א שנא. כ"ת דגלה של תורה).

הבדיקה רק אחר המידות

הביא רבינו בשם הגרא"מ שך (ראה מכתבים ומאמרים לגרא"מ שך ח"ו תשי"ט) שהבדיקה באחים היא רק לענין המידות והתכונות הנפשיות, שהם בדרך כלל עוברים בתורשה. ולא לענין דעות, שזה מסור לבחירה לכל אדם ואדם. (א"א שנא).

איזה שידוך לזכות

רק אחרי החלטה שזה לא בסדר

אין להוריד סתם הצעת שידוך³, אלא יחשוב קודם, ורק כשיחליט שזה לא בסדר יוריד (א"א שמ"א).

רק אחרי שמגלה בה חסרון

לבחור אחר שנפגש ונודע לו דברים שאם היה יודע לא היה נפגש עמה. השיב רבנו שאם לא רואה בה חסרון שלא יוריד את השידוך. ואין לו לחשוב שהוא היה יכול

---

³ אין לפסול שידוכים ללא סיבה (א"א תנ).

לקבל שידוכים יותר טובים, שהרי "בת פלוני" יש רק אחת (א"א שמח).

הבדלי גיל וגובה

אם הכלה לא בגובה שלו^ד או שמבוגרת מעט^ה, זה לא סיבה רצינית להוריד את השידוך. ואם יוריד יתכן ויפסיד את השידוך שלו. אבל כשמוריד עם סיבה רצינית, לא מפסיד (א"א שכו"א).

על מה לוותר בשידוכים

בת כ"ה ששאלה על מה אפשר לוותר בשידוכים. השיב רבנו רק על מה אנשים יגידו, מלבד זאת לא לוותר על כלום (א"א שכו"א).

לא להתייחס למה יאמרו

כששאלו את רבנו על מה אין להתחשב בשידוכין השיב על 'מה יאמרו הבריות...' (מאחורי הפרגוד עמ' 333).

---

^ד ואשתו של הבית הלוי היתה נמוכה מאד וממנה זכה לגר"ח ולגרי"ז.

^ה ומביא לראיה את אשתו שהיתה מבוגרת ממנו בארבע וחצי שנים, ומה שבחורים מסרבים, זה רק גאווה. ובכל מקרה צריך שאלת חכם.

מעלה לבת ממשפחה מיוחסת

יש מעלה בשידוך עם זכות אבות, לפי שזכות אבות מגן עליו. ולכך צודק מי שלא חפץ להשתדך עם גיורת או בת גיורת שחסר לה זכות אבות. (א"א שמד).

בת של בעל תשובה

ובבת של בעל תשובה, אע"פ שסבא שלה לא היה טוב. בדרך כלל אבי סבא היה יהודי עם אידישקייט וזה מגן עליו. [וזכות זה שחזר בתשובה לא מספיקה היות ויש לו גם עבירות] (א"א שמד).

לבדוק שידוך ע"י גרפולוגיה

לא כדאי לבדוק שידוך על פי גרפולוגיה, היות ולפעמים הם טועים. ועוד שחסרונות יש לכל אחד (א"א שמד).

צוואת ר' יהודה החסיד – שמות בשידוכין

בצואת ר' יהודה החסיד יש כמה מקרים של שידוכים שכתב שיש להימנע מלעשותם כגון מה שמזהיר מלהשתדך עם מי שנקרא באותו שם ועוד דברים.

ואמר רבנו בשם החזון איש ז"ל שאע"פ שמדינא דגמ' הכל מותר ובחלק מן הדברים אף אמרו בגמ' שזה מצוה, מ"מ ריה"ח ראה ברוח קדשו שאלו שיעשו שידוכים הללו לא יצליחו ולא יעלה זיווגם יפה, ולכך יש ליזהר בכל מה שמזהיר שם, וכבר ידוע על כמה וכמה מקרים שארעו אסונות לאלו שעברו על צוואת ר' יהודה החסיד ה' ישמור וכבר נקבע המנהג ואין לשנות, זולת אם מוסיפים שם אחר לפני השידוך שכבר נקרא בשם אחר אין להקפיד.

ואמר רבנו ששמע בשם הגר"י אברמסקי זצ"ל שהיה הרבה שנים גאב"ד לונדון ואמר שרוב המקרים שהוצרך שם לסדר גט היה במקרים שעברו על צוואת ר' יהודה החסיד.

ועוד הוסיף רבנו והזכיר כמה עובדות ממשפחות שעברו על צוואת ריה"ח ולא הצליחו (אעלה בתמר עמ' סד).

ובשנים האחרונות הראה רבנו כמה פעמים למכתב של הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל שנדפס בספר שנות דור ודור (דסלר ח"א עמ' צח) עי"ש.

בהני"ל

שאלו לרבינו כשלחתן קוראים "משה" ולאבי הכלה קוראים "משה אהרן" ורוב העולם קוראים לו "משה" ובני משפחתו קוראים לו "אהרן" האם זה נחשב כשם אחר.

ורבינו השיב שזה נקרא שעיקר השם שלו הוא "משה", שמה שבני משפחתו קוראים לו "אהרן" אין לזה משמעות. ואם חוששים לצוואת ריה"ח א"א להשתדך ביניהם (פר"ח שלג).

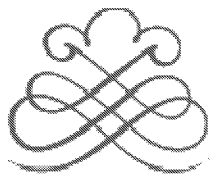
כיבוד אב בשידוכים

הח"ח נולד בעיירה זעטל [שהיא לא רחוקה מראדין] ובגיל צעיר התייתם מאביו, ואמו האלמנה התחתנה עם יהודי ת"ח שהיה גר בראדין וליהודי הזה היה בת מבוגרת בת עשרים ושש שעדיין לא מצאה את זיווגה. יום אחד נכנס הח"ח לבקר את אמו וראה אותה בוכה, לשאלתו לפשר הבכי, אמרה לו שבעלה ראה אותו ומצא חן בעיניו והוא רוצה שהח"ח שהיה בן שש עשרה יהיה לחתן לבתו הבוגרת ואיננה יודעת לשית עצות בנפשה.

ענה לה הח"ח ומה בכך אם יתחתן עמה? ומיד נסגר השידוך, ורוב בניו של הח"ח היו מזיווג ראשון חוץ מהשניים האחרונים שנולדו מזיווג שני.

לא להיפגש קודם שמבררים טוב

בהוראת רבנו התפרסם ביתד נאמן (כה טבת תש"ס) מכתב ששיגר הגר"א וסרמן זצ"ל בשם מרן הח"ח ובה כותב הגר"א וסרמן 'והנני להודיע לכבודו הרמה את אשר שמעתי מפה קדוש בעל הח"ח זצ"ל כי מנהג העולם בשידוכין להתראות בטרם כל, הוא שלא כהוגן כי מהראוי לאחר את ההתראות אחרי כל החקירות והדרישות משני הצדדים וכל פרטי הדין ודברים שבין הצדדים ואחר כך כאשר הושוו בכל הפרטים אז יתראו ולא קודם (השידוכים בדרך חז"ל עמ' ק"ט).

לעת מצא

~ ~ ~

הקב"ה מזווג זיווגים

שידוכים מן השמים

מן השמים – סיפור על הח"ח

שידוך משמים – סיפור על השידוך של בתו

של הגר"ח סאלוויצק

~ ~ ~

עצה לבנות מעוכבי שידוך

תפילה על הזיווג

לוותר

לרחם על הבריות

להיזהר מחטאים בין אדם לחבירו

גאווה / נדוניה

שמירת הצניעות סגולה לשידוך טוב

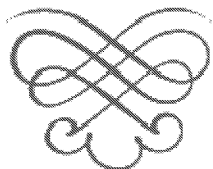
קושי הגלות

השתדלות בשידוכים

לברור ללמוד במוסד חשוב יותר

להיות זמין – להחזיק פלאפון בישיבה

~ ~ ~

הקב"ה מזווג זיווגים

הקב"ה מסבב בדרכים שונות לקיים את הגזירה של "בת פלוני לפלוני".

וכפי שסיפר רבנו שהכיר אדם שהגיע ממשפחה של מדקדקים גדולים במצוות [שלא רצו להשתמש אפי' בחמאת גוים להקל כפסק הרמ"א] ונשתדך עם אחת שבאה מבית פשוט כ"כ [שהקלו אפילו בחלב גוים] ואמנם היתה צדקנית גדולה. והם באו מב' מדינות, ולולי יד ההשגחה שסיבבה שנקלעו למקום אחד, לא היה שייך בדרך הטבע שישתדכו (פר"ח 16).

- - -

עוד סיפר על נפוליון שנלחם ברוסיה ואמנם הקור הרוסי לא התאים לבגדים של החיילים הצרפתים והוא נאלץ לחזור לצרפת. ובינתיים נשארו מתוך צבאו כמה חיילים יהודים ברוסיה ונשאו שם נשים. ואמר על זה הגר"ח מוולוז'ין שיתכן וכל מה שהקב"ה הכניס בראשו של נפוליון להיכנס לרוסיה היה כדי שאותם יהודים ימצאו את זיווגם, שלולי זאת איך יעלה על דעת בחור מצרפת לצאת לרוסיה ולשאת שם אשה (פר"ח 16).

שידוכים מן השמים

אין לחשוב שאם היה במקום אחר, היה לו שידוך אחר, שהשידוך נעשה משמים ללא קשר למקום בו נמצא (א"א)

שמח).

- - -

אין לעסוק הרבה בהשתדלות, ומספיק מעט זמן ביום אבל צריך לעשות השתדלות (א"א שמח).

- - -

מה שבחור דוחה הרבה שידוכים, פעמים משמים רוצים כן כיון שזה לא השידוך שלו. [ואמנם פעמים מפסיד בזה את השידוך שלו] (א"א שמח).

מן השמים – סיפור על הח"ח

לאחר שנפטרה אשתו של הח"ח ביקש הח"ח מבנו הג"ר לייב שהתגורר באותם הימים בוורשא שיבוא לגור על ידו בראדין להיות לו לעזר, שאם לא יעבור לגור בראדין אזי לא יהיה לו ברירה אלא להתחתן בזיווג שני. אבל אשתו של ר' לייב סירבה לפי שהיתה רגילה למגורים בעיר שכבר היו בה כבישים מסודרים, ואילו בעיירה הקטנה בראדין לא היה מסודר כ"כ כמו בוורשא. ובלית ברירה נישא הח"ח בשנית ונולדו לו

נישואין | לה

עוד שני ילדים. והצאצאים שנותרו לח"ח הם דווקא מהזו"ש.

ובהזדמנות אחרת סיפר רבנו שאחד נכנס לשאול את הח"ח שאלה בדבר זיו"ש עם אלמנה מבוגרת, ואמר לו הח"ח אם זה טוב או לא אני לא יודע, אבל אם אתה שואל אותי תיקח בת בנים כמו שכתוב בקהלת (יא, ו) "ולערב על תנח ירך".

שידוך משמים – סיפור על השידוך של בתו של הגר"ח סאלוויצקי

סיפר רבנו: הגר"ח סאלאווייצקי זצ"ל נודע כעילוי ופיקח גדול והנה כשהגיע זמנו להשיא את בתו הציעו לו בחור, וכאשר הגר"ח נפגש עם המדובר בן תורה ות"ח עצום דיבר עמו בלימוד ונהנה מאוד ובאו בברית האירוסין. ביום החופה נודע למרן הגר"ח כי החתן כבד שמיעה, הגר"ח שעד אותו רגע לא ידע מאומה, נדהם מאוד שלא שם לב לכך עד עכשיו. הוא ניגש לבתו ואמר לה את הענין כדי שתדע על כך מראש ושזכותה לחזור בה ועליה להחליט אם רוצה להינשא לו או לא, כדי שהקידושין לא יהיו קידושי טעות. היא הצטערה מאוד אבל הסכימה לשידוך כי כבר היה סמוך לחופה.

ועובדה זו היא פלא עצום איך הגר"ח שכח ההבנה שלו היה חזק וחד, והוא היה פקח שבפקחים, עילוי אדיר ושוחח עם החתן בלימוד זמן רב ולא שם לב כלל שהוא כבד שמיעה. אלא שכאשר משמים נגזר שידוך לא עוזר שום דבר והוא יוצא לפועל.

[חתן זה של מרן הגר"ח נודע בגאונותו. וכידוע שייסד בוורשא את ישיבת 'תורת חיים' בצוותא עם גיסו מרן הגרי"ז, ובשנת תרפ"א כשהגרי"ז נעשה רבה של בריסק נשאר הוא לבדו ראש הישיבה. בישיבתו למדו רבנים רבים ביניהם האדמו"ר מצאנז קלזנבורג, והגה"צ ר' יצחק הוברמן המכונה הצדיק מרעננה כאשר ראיתי אותו בשנת תרצ"ז כשהיה כבר כבן שישים שמיעתו נחלשה יותר והיה קשה לשוחח עמו]. (מאחורי הפרגוד עמ' 338).

עצה לבנות מעוכבי שידוך

תפילה על הזיווג

לקבל שידוך זה לא דבר פשוט וכבר מגיל צעיר יש על הבחורה להתפלל על כך. [וכששמע שבנות צעירות ישבו הרבה שעות כליל שבועות ואמרו תהלים, שיבחם

רבינו] (פר"ח רע"ט).

נישואין | לז

שוכחים למי לפנות, בוכים לשכנים במקום לקב"ה.
ולגמ"ח במקום לקב"ה. צריך להתפלל לקב"ה וכך
נענים (א"א שמ"ה)»

לוותר

כשנשאל רבנו איזה עצה ידועה לו לבנות מעוכבי
שידוך. השיב רבנו שהוא יודע עצה של התורה, בתורה
כתוב שרחל אמנו ויתרה ללאה ומסרה לה את הסימנים
וכתוצאה מכך לאה נישאה ליעקב וילדה לו את רוב
השבטים.

ובמשך אותם שנים רחל היתה עקרה¹, איזה מחשבה
היתה יכולה לעלות בדעתה, אם לא הייתי מוסרת את
הסימנים, יעקב היה נושא רק אותי ואני הייתי מולידה
ממנו את כל השבטים.

ואמנם מהי האמת, שנגזר על רחל שלא יהיו לה בנים,
וכל מה שזכתה לבנים היה בזכות שמסרה את הסימנים
(ראה רש"י בראשית ל, כב).

נמצא שהסגולה הכתובה בתורה לשידוכים היא
"הויתור", לוותר לשני ולחשוב עליו. זה גורם שהקב"ה

---

¹ ולבסוף ילדה רק ב' שבטים.

חושב עליך ומביא לך כל מיני טובות וישועות. זה לא דבר קל, אבל בזכות זה זוכים לישועות (מ"ה 67).

לרחם על הבריות

עצה נוספת מייעץ רבנו לפתוח את הלב ולרחם על הבריות¹, שזה גורם שיפתחו לו שערי שמים וירד עליו שפע של רחמים אף כנגד הגזירות הקשות ביותר. את דבריו יסד רבנו על דברי הגמ' מגילה (י"ח ע"ב) שנקרא מרדכי "בן יאיר בן שמעי בן קיש", 'בן יאיר על שהאיר את עיני ישראל בתורה, ו'בן שמעי' על שהשמיע תפילתן של ישראל. ו'בן קיש' על שהקיש על דלתי רחמים. וביאר הגר"א (בפי' אבני אליהו על התפילה בברכת השכיבנו) שג' דברים אלו הם כנגד ג' דברים שהעולם עומד עליהם והם תורה עבודה וגמ"ח, ותפילה היא כנגד עבודה. והוסיף הגר"א וביאר איך מקישים על שער הרחמים. ופירש שישנם ב' דלתות, אחת בלב האדם והשניה בשמים, וכאשר האדם מקיש בדלת שכלבו ומרחם על הבריות, נפתחים שערי הרחמים מלמעלה (מ"ה 68).

---

¹ מרגליה בפומיה דמרן לעשות חסד זה דבר גדול, אבל לוותר זה דבר עוד יותר גדול.

להיזהר מחטאים בין אדם לחבירו

רבנו מעורר על כך שישנם הרבה בנות שעוסקות בהוראה, וקשה מאד שלא להיכשל מידי פעם מלפגוע או להעליב תלמידה, וחטא של בין אדם לחבירו חמור הוא מאד. ומי יודע אם זה לא הסיבה שמתעכב אצלה מציאת זיווגה.

גאווה/ נדוויה

העיקוב בשידוכים הוא מחמת גאווה, שרוצים מה שעוד לא נולד. וכמו"כ יש בעיות עם הנדוניא (א"א שמ"ג).

שמירת הצניעות סגולה לשידוך טוב

לשאלת מנהלת סמינר כיצד תוכל להשפיע על הבנות שלובשות בגדים שלא כפי ההלכה.
השיב רבינו שתאמר להם שלא ימצאו שידוך טוב, שאין להם זכויות כדי למצוא שידוך טוב (פר"ח שלג).

קושי הגלות

היות וביאת המשיח קרבה, וצריך להתנקות קודם, לכך יש כיום הרבה צער להורים בחיתון הילדים (א"א שמו).

- - -

עוד אמר רבנו מה שבדורות האחרונים עולה נישואי
הצאצאים כ"כ הרבה, זה הכל מקושי הגלות (פר"ח רצ"ט).

השתדלות בשידוכים

על השאלה האם לעבור לישיבה יותר חשובה כדי
שיועיל לו בשידוכים. השיב רבנו שהיות ועל האיש
לחפש את בת זוגו עליו לעשות השתדלות, ולכך יעבור
ישיבה [מלבד אם לומד בישיבתו מאד טוב] (א"א שמה).

לברור ללמוד במוסד חשוב יותר

על החשש שאם ילך ללמוד במוסד שאינו הטוב ביותר
יקשה עליו במציאת הזיווג.
השיב רבינו שאדרבה יתכן ועיד"ז יגיעו אל הזיווג
הנכון שלהם.

להיות זמין – להחזיק פלאפון בישיבה

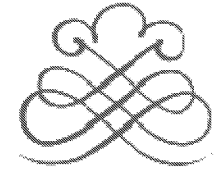
על השאלה האם מההשתדלות הרצויה היא להחזיק
פלאפון אישי, כדי שיהיה אפשר להשיגו בנקל ולא
יפסיד את זיווגו.

נישואין | מא

השיב רבינו שאדרבה אם יש מקום לחוש, יחוש לספק
שע"י שיהיה לו פלאפון יפסיד את זיווגו [שיקבל לא
את הנגזר עליו]. ועלינו לדעת שעל כל אחד נגזר "בת
פלוני לפלוני" ואין מה לחשוש (פר"ח 79).

נדוניא

~ ~ ~

מאיזה גיל לחפש שידוך

על מי חובת ההשתדלות להשיג את

הוצאות הנישואין

לחסוך לנדוניא לבניו

מעשר כספים לחתן ילדים

היכן לשמור את החסכון שחוסך

עבור נישואי בניו

האם להתחייב עבור השידוך כשאין לו

קנית דירה לבניו

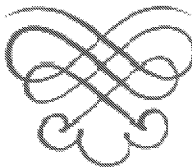
להתחזק בבטחון

לקיחת משכנתא

דרישת דירה

דרישת כסף בשידוכים

~ ~ ~

על מי חובת ההשתדלות להשיג את הוצאות הנישואין

על השאלה מדוע לא ידאג החתן לעצמו. השיב רבינו שזו חובת האב, ואינו יכול להניח את בניו ברחוב. תמיד היה קשה לחתן ילדים והיום זה יותר קשה. והוסיף שאם החתן יצטרך להיטרד בהשגת הכספים הוא עשוי לרדת ביראת שמים, משא"כ אביו שהוא אדם מבוגר. [וכמו"כ אם יכנס לחובות, עלול יותר לצאת מהלימוד].

ואמנם אם החתן יכול ליקח משכנתא על הדירה ולעזור להורים, זה מצויין.

- - -

כשהחתן רואה שא"א לחמיו לעמוד בהתחייבות הנדוניא והוא מוותר, זה טוב מאד. [וכי הוא יהרוג את חמיו?] ואומרים שרואים בכל זה ניסים (א"א שמא - שמב).

לחסוך לנדוניא לבניו

בדרך כלל לא עוזר שום דבר שחוסך, שהרי צריך הרבה מאד. ואמנם מאז שבניו בני שש עשרה יכול. [ויכול גם להפריש את כספי המעשר בשביל זה, שהרי זו מצוה לחתן את ילדיו] (א"א שמ"ב).

מעשר כספים לחתן ילדים

שאלו לרבנו- האם מותר להפריש חלק מן המעשר כספים שלו בכדי לחתן בהם בעתיד ילדיו. והשיב רבנו- כשהם בגיל שכבר רואה שקרוב הזמן שהוא צריך להשיאם שהוא בערך בגיל שש עשרה ואפילו חמש עשרה באופן זה מותר (ישמח לב עמ' שמ"ב).

היכן לשמור את החסכון שחוסך עבור נישואי בנו

על השאלה האם להניח את החסכונות בבנק ולקבל רווח או לשים בגמ"ח. השיב רבינו שעדיף להניח בגמ"ח שזכות המצוה תעמוד להם, וזה רווח הרבה יותר גדול מאשר ירויחו בבנק (א"א שד"מ).

האם להתחייב עבור השידוך כשאינו לו

כשנשאל רבנו אם אפשר להתחייב ליתן כסף כשאינו לו, שהרי אין סומכין על הנס. השיב רבנו שהנס הזה קורה ואפשר לסמוך עליו עוד הפעם. ומאידך אם יאמר אדם אני לא נותן ואם הקב"ה רוצה שהוא יחתן אותם נס כזה עוד לא קרה.

ואמנם למעשה הורה רבנו שהדבר תלוי במידת הבטחון של האדם^ה. והאמת שכפי שאדם גדל ולא יודע איך יאכל, והקב"ה דואג לו כך הקב"ה ידאג לו בזה. עוד חידש רבנו בשם ר' אלחנן וסרמן שעל הוצאות נישואי הילדים נאמר הכלל שנאמר בגמ' ביצה (ט"ז ע"א) "לוו עלי ואני אפרע"^ט, אבל רק כפי ההכרח הנצרך (א"א)

שמח).

קנית דירה לבניו

אדם שנתן דירה לילדיו בבני ברק ואח"כ הולך לחו"ל לאסוף כסף בעבור זה. לכאורה זה גזל במורה היתרא, שאם התורם היה יודע הוא לא היה נותן לו. ואמנם י"ל שהיות ואין כאן ענין של מותרות, אע"פ שעכשיו מספיק לו בית קטן, בהמשך יצטרך לעבור לבית גדול. מסתמא התורם יסכים (א"א תנ).

- - -

כשנותן דירה לבתו לחתן ת"ח נקרא תומך תורה (א"א תנ).

---

^ה ועל האדם לחשוב שמי שעזר לו עד עכשיו ימשיך לעזור לו. ועיד"ז שיתחזק באמונה יבוא לבטחון שהוא עיקר חובת האדם ותמצית התורה והמצוות כמוש"כ הגר"א בפי' למשלי (כב, יט).
^ט כ"כ בפר"ח רע"ט שכך שמע בשם ר' אלחנן.

להתחזק בבטחון

כבר מגיל צעיר על האדם להתפלל שיוכל לחתן את
ילדיו בשקט ולחזק את בטחונו. וכפי מידת בטחונו כך
צריך פחות להשתדל. (א"א שד"כ)

לקיחת משכנותא

דעת רבינו שיש בזה בעיא של ריבית, וההיתר עיסקא
לא ברור כ"כ. ולכך אומר שא"ז דרך ההשתדלות
הרצויה. וכשם שאין מבקשים מהאדם לגנוב אלא
הקב"ה דואג ליתן לו פרנסתו בהיתר, כך כאן (א"א שד"כ).
ואמר שמי שיחמיר בזה יהיה לו סייעתא דשמיא. (א"א ת"נ)
[וראה בזה מעשה בפר"ח רצ"ט].

דרישת דירה

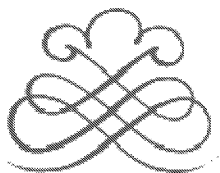
בחור הדורש דירה בבני ברק או בירושלים מחמת לחצי
החברה הוא לא בגדר ירא שמים (א"א שמה).

זרישת כסף בשידוכים

הקב"ה מסבב שיבקש כך, כדי שהכסף יעבור דרך הצד השני, בכדי שיראה קצת בדרך הטבע. אבל למעשה הכסף נשלח לאדם מן השמים (א"א שומט).

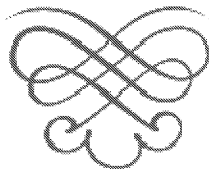
סעודת תנאים

~ ~ ~

האם לעשות סעודת

תנאים מפוארת

~ ~ ~

האם לעשות סעודת תנאים מפוארת

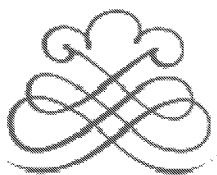
בענין השאלה האם לעשות סעודת תנאים מפוארת השיב רבנו במכתב וז"ל:
על דבר שאלתך האם צריך והגון לעשות בגמר הצדדין להשתדך מסיבת תנאים ומזמינים הרבה אנשים באולם גדול.

תשובה: ודאי אינו הגון הדבר, גם זה גורם הרבה צער להזוג אח"כ, כי כל מה שעושים פרסום אין בו הצלחה. חוץ מזה זה גורם בטול תורה להבחורים ולראשי הישיבות ובזבזו כסף במקום לעשות בהם דברים הצריכים להיעשות, וראוי מאד לבטל מה שנהגו. ועין במסכת תמיד דף ל"ב מה יעביד איניש ויחי' ימית את עצמו, פירש המפרש ישפיל עצמו. מה יעביד איניש וימות יחי' את עצמו, פירוש יגביה עצמו מתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות. ולימדוך חכמים שאדם שרוצה שיחי' ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחי' שנים הרבה, ומגאווה ימנע את עצמו שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו.

וכל הנמנעים מזה יזכו לראות נחת מכל צאצאיהם
לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך הישר והטוב.
א.ס'.

---

⁷ וכשבא לאחרונה אחד מחשובי האברכים לבשר על אירוסיו בתו תחי, וסיפר
שעושה תנאים בעז"ה ביום פלוני. אמר לו מרן בשביל מה לעשות תנאים,
בזבזו זמן וכסף. ובפרט באולם! הרי עי"ז לומדים אחרים ג"כ לעשות
ונכנסים לחובות על דברים מיותרים, מי צריך את זה?

בין האירוסין לחתונה

~ ~ ~

פגישות בין האירוסין לחתונה

~ ~ ~

להתקשר בערב שבת

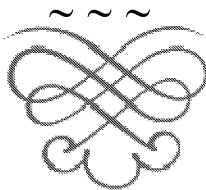
~ ~ ~

הדרכה לחתן – לוותר

~ ~ ~

קבלה טובה לחתן קודם

חתונתו

פגישות בין האירוסין לחתונה

כתב רש"ב גנוט שליט"א שמעתי מהרה"ג ר' יחיאל מיכל פליסקין שליט"א (מחבר הקונטרס וארשתך לי באמונה) שסיפר שנכנס לרבנו ושאלו הרי ידוע שמרן הגרא"מ שך זצ"ל התיר להיפגש רק פעם בשלשה שבועות ואילו כיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך, והשיב רבינו פעם בשלשה שבועות גם כן לא טוב, ושאלתיו אם כך מה להורות לבחורים, והשיב תאמר להם מה שהרב שך אמר. (דגלה של תורה עמ' עד).

להתקשר בערב שבת

עוד שאלתיו- מרן הגרא"מ שך אמר להתקשר לפני שבת לאחל שבת שלום, והיום מקילין בהרבה יותר מכך האם יש לעורר על כך, והשיב תאמר לחתנים שיעשו מה שהרב שך אמר (דגלה של תורה עמ' עד).

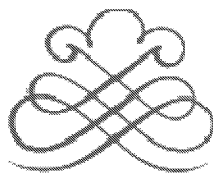
הזרחה לחתן - לוותר

כששאלו לרבנו איך אפשר לתת לחתן הזרחה מזוהרת לפני החתונה לחיים מאושרים, השיב רבנו להגיד לו שלש דברים לוותר ולוותר ולוותר (אדני הבית עמ' קנט).

קבלה טובה לחתן קודם חתונתו

לחתן ששאל את רבינו איזה קבלה ראוי לקבל לקראת
נישואיו השיב רבינו "להזהר מדיבורים אסורים" (פר"ח.....).

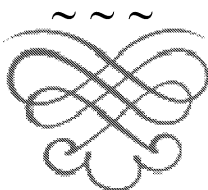

יום חתונתו

~ ~ ~

תענית יום החופה | העמידה בחופה אסור
לקדש את האשה עד שיראנה | איך קידש
יצחק את רבקה בלא לראותה | אין לאשה
מצוה להינשא | פטור חתן מק"ש | פטור
חתן מקידוש והבדלה | חתן בחנוכה | חתן
לענין יו"ט שני | קידושין אחר מתן תורה |
ברכת אירוסין אצל רבקה | נישואי יוכבד
לעמרם | מקדש במלוה | מקדש בעל כרחה
| מקדש משבט אחר | איזה מעשה קידושין
עשו בנות צלפחד.

תענית יום החופה

בנוסח עננו אומרים "כי בצרה גדולה אנחנו" ותמה חתן אחד הרי הוא בשמחה גדולה. והשיב לו רבינו שהמדובר הוא על כלל ישראל והם בצרה גדולה, שהרי בכל דור עומדים עלינו לכולתינו. (פר"ח רל"ו)

העמידה בחופה

בחופה מעמידים את החתן והכלה [זה] בצד זה, וז"ל התשב"ץ (אות חסד-חסה) נקוט האי כללא בידך, כל המנהגים של חתן וכלה אנו למדין ממתן תורה שה' היה מראה עצמו כחתן נגד כלה שהם ישראל עכ"ל, ובתענית (כו, ב) תנן וביום חתונתו זה מ"ת. [והיינו דכתיב הכא "נגד ההר" ופירש"י למזרחו ואם התורה מפרשת באיזה צד הם עמדו משמע שהיה לזה סיבה. ואולי העמידם בצד זריחת השמש, שאפשר לראות שם יותר את גדולת הבורא וכתוב בתהילים (ח, ד) כי אראה שמיך וגו']. (אילת השחר יתרו יט, ב)

אסור לקדש את האשה עד שיראנה

בקידושין (כא, א) איתא אסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה, ויל"ע אם הקונה אמה עברי' צריך לראותה

לפני כן כדי שתהא ראוי' ליעוד. [וכן יל"ע אם צריך
לבקש רשות מנשיו קודם שקונה אמה עבריה, כמו"ש
בשו"ע (אה"ז סימן א סעי' ט ובחלקת מחוקק ס"ק טו) דהנושא יותר מד'
נשים צריך לבקש רשות] (אילת השחר משפטים כא, ח).

איך קידש יצחק את רבקה בלא לראותה

ולקחת אשה לבני יצחק (חיי שרה כד, ד). התוס' כתובות (ד"ה
שנאמר) כתבו דאליעזר היה שליח לקידושין וברכו ברכת
אירוסין בבית בתואל.

וצ"ע דהא אמרינן בקידושין (מ"א) אסור לאדם לקדש
אשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה
עליו, וא"כ איך קידש יצחק את רבקה קודם שראה
אותה, וכן הקשה המושב זקנים (שם פס"ט).

ואמר רבנו דהנה פשוט דאם יאמר שיקחנה בלי מעשה
קידושין אין איסור ואע"פ דיצחק קיים את כל התורה
קודם מתן תורה, מ"מ היא לא נאסרה ע"י הקידושין
דרק קיום מצוה היה לו אבל שום חלות דין לא חל, והוי
כסתם דיבור ואין בזה איסור לקדש בלי שיראנה (פרורים

משולחן גבוה ח"ג).

אין לאשה מצוה להנשא

במה שנאמר (במדבר לו, ו) לבנות צלפחד "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים". ולא אמר שינשאו לאחד מבני שבטיהם. י"ל כיון דנשים אינם מצוות בפו"ר (ועמש"כ בטעמא דקרא בשם החזו"א (אילת השחר מסעי לו, ו)

פטור חתן מקריאת שמע

חתן פטור מק"ש. בהא דפטרין לי' משום טירדא דמצוה, לא משמע דזה דוקא במי שלא קיים עדין פרי' ורבי', או אפי' אם כבר קיים, מ"מ המצוה משום בבקר זרע את זרעך ולערכ אל תנח ידיך, דא"כ באופן שהיא אינה ראוי' לבנים לא יהיה פטור מקרי"ש, ומשמע דכיון דבזה כורתת ברית כמש"כ תוס' לעיל (דף ד') לכן זה נקרא מצוה ופטור מק"ש.

ומבואר בסוכה דף כ"ה ע"א ובתוס' שם דיש מיעוט על עוסק במצוה ועל טרוד טירדא דמצוה אפילו שאינו עוסק, ועי' ברמב"ם (פ"ד מהל' קריאת שמע) דמבואר דפטור מכל המצות, וכן הביא בהגה"מ בשם תוס' דה"ה ביום, וכ' דכן משמע בפ' הישן דה"ה דפטור מן התפילין, ואח"כ הביא בשם תוס' דאנו דבין כך אין אנו מכוונים חייבין לקרות ואדרבה מקרי יוהרא אם אינו קורא, וכן הוא

בתוס' שלפנינו ספ"ב דברכות, ולכאורה הא כיון דפטור מכל המצוות כגון מתפילין, והתם הא אי"צ כונה מיוחדת, הרי דטירדא פוטרת אותו אפי' בדבר שאי"צ כונה מיוחדת, א"כ למה אנחנו חייבין בקריאת שמע דהא פטור גם באופן שאי"צ כונה מיוחדת.

עוד יש לעיין כיון דלקרוא ק"ש כמו שאנחנו קורין חייבים, א"כ למה בימי חז"ל לא הי' מחויב לקרות ק"ש בדרך שאנו קוראים, ויצא מיהת ידי חובת ק"ש.

ברמב"ם הנ"ל מבואר דבנושא בתולה פטור מק"ש לפי שאין דעתו פנוי שמא לא ימצא לה בתולים, ולכאורה הא טירדא זאת אינה מחמת רצונו לקיים המצוה ולמה זה פוטר אותו ממצוות. ולפי הרמב"ם נמצא באם הוא ישראל ולא קידשה כשהיתה פחותה מבת ג' דמותרת אליו מה כאן ההטרדה. ואפשר דמוטרד דמ"מ יבוא לברר ואלי זנתה תחתיו ברצון, ונמצא דבימינו שמקדשין תחת החופה דאין שייך לחוש שמא זינתה תחתיו, אין שייך כלל מעיקר הדין לפטור חתן שנושא בתולה מק"ש, לפי הרמב"ם. (אילת השחר כתובות ו' ע"ב)

פטור חתן מקידוש והבדלה

חתן פטור מק"ש. לא נזכר אם פטור מקידוש והבדלה, כאונן דג"כ לכמה מן הראשונים פטרוהו מטעם עוסק במצוה דפטור אפי' מהבדלה, ואפשר דחתן פטור רק מק"ש דבעי כונה, משום דחתן אינו עוסק בעשיית איזה דבר אלא יש לו טירדא, וזה רק פוטרנו מק"ש דבעי כונה, משא"כ אונן דמוטל עליו כל הזמן לעשות השתדלות בעניני המת, וזה כנראה סברת התוס' דסופ"ב דברכות (המובא בהגמ"י פ"ד מהל' ק"ש) דבזמנינו דבין כך אין אנו מכוונים כל כך חייבים בק"ש. אבל ברמב"ם (פ"ד מהל' ק"ש) מבואר דפטור מכל המצות, ולדבריו לכאורה כמו דפליגי הראשונים במי שהיה במוצ"ש אונן ואפי' שנקבר המת כבר פטור מהבדלה דהוי כחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני, א"כ ה"נ בחתן יפטר מהבדלה כבר, וכבר הערנו בדיבור הקודם מה דצע"ק דבהגהות מיימוני הביא שם קודם דפטור מכל המצות, ולבסוף סיים בשם התוס' דבזמנינו דבין כך לא מכוונים כ"כ טוב חייבין בק"ש, ולמה חייבין, הא כמו דפטורים מכל המצות אע"פ שאי"צ בהם כונה כמו בק"ש הרי דמ"מ פטור, א"כ בזמנינו מאי שנא, ולפי הרמב"ם יוצא דחתן שלא בעל במוצ"ש יפטר כבר לגמרי מהבדלה

כמו באונן להרא"ש, ולא מצינו חידוש כזה וצ"ע. (אילת

השחר כתובות ו' ע"ב)

חתן בחנוכה

מי שמתחתן באמצע חנוכה ועובר לגור בעיר אחת, אם יצא מבית אביו מבעוד יום ולא יכנס לביתו עד אחר החנוכה בלילה, פסק רבינו שכל זמן שלא התחתן נידון כסמוך על שולחן אביו, שהרי אם ח"ו תתבטל החתונה, ישאר בבית אביו [ולכך ידליק נרות שם]. (פר"ח קע"ב)

חתן לענין יו"ט שני

בן חו"ל שעומד להינשא עם בת א"י ולגור בארץ אחר הנישואים, עד החתונה צריך לשמור יו"ט שני, שהרי אם ח"ו תתבטל החתונה הוא ישאר בחו"ל. (פר"ח קע"ב)

קידושין אחר מתן תורה

ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה (יתרו יט, טו)

דרשו בגמ' ביצה (ד ע"א) כתיב "היו נכונים לשלשת הימים אל תגשו אל אשה", "לך אמר להם שובו לכם לאהליכם" למה לי? שמע מינה כל דבר שבמנין צריך

מנין אחר להתירו. וכי תימא למצוות עונה הוא דאתא
ת"ל במשוך היובל המה יעלו בהר, עכ"ל הגמ'.
וצל"ע דלמא הוצרך הפסוק "לך אמור להם שובו לכם
לאהליכם" שיקדשו ויעשו נישואין כדין ישראל שיש
להם, ולכאורה ממתן תורה התחייבו כדיני אישות של
ישראל והוצרכו א"כ לקדש ולישא נשותיהם כדין
ישראל, ומרן הגראי"ל שליט"א השיב דלא ברירא ליה
מה היה דינן של כלל ישראל אם היה להם קצת קדושת
ישראל קודם מתן תורה, ולא מצאנו שהיו צריכים
לקדש נשותיהם שנית לאחר מתן תורה (שלמי יוסף ביצה עמ'
תשט"ו).

לאחר מתן תורה בנ"י הוצרכו לקדש נשותיהן, כיון
שקיבלו עכשיו דין ישראל, ואם נאמר שהיו צריכים
לקדש א"כ כיון שמשה לא קידשה עוד פעם היא לא
היתה צריכה להיות עמו ועיין. (אילת השחר בהעלותך יב)

ברכת אירוסין אצל רבקה

ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותנו את היי לאלפי
רבבה ויירש זרעך את שער שונאיו (חיי שרה כד, ט).

כתבו התוס' כתובות (ז, ע"ב ד"ה שנאמר) וז"ל איכא למימר דהתם [פירוש ברבקה] ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין.

וכתב רבנו באילת השחר (שם) הנה ברכת נישואין שייך קצת גם לבני נח אבל ברכת אירוסין לכאורה לא שייך לומר בבני נח 'דאסר לנו את הארוסות והתיר הנשואות ע"י חופה וקידושין', וכן בחתימה 'מקדש ע"י חופה וקידושין'.

וצ"ל דכיון דברכת אירוסין היא ברכת המצוות ושייך בבני נח לקיים מצות כאילו מצוה ועושה. והנה אע"ג ד'ויברכו את רבקה' משמע דבירכו אותה ולא שבירכו עליה לקב"ה, צ"ל דמ"מ דרשינן נמי שבירכו להקב"ה עליה.

נישואי יוכבד לעמרם

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב, א). ופירש"י 'ויקח את בת לוי' - פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה וחזר ולקחה וזהו 'וילך' שהלך בעצת בתו.

ונשאל רבנו דהנה בתרגום יונתן (במדבר יא, כו) מובא כי אלדד הוא בנו של אליצפן בן פרנך שילדה לו יוכבד בפרק הזמן שהיתה מגורשת מעמרם, וצ"ע א"כ כיצד

חזר עמרם ונשא את יוכבד לאחר שנשאת לאליצפן והאסור לאדם להחזיר גרושתו לאחר שנשאת. ותי' רבנו דהאיסור של מחזיר גרושתו קיים רק אם גירשה בגט כריתות [וכמבואר בירושלמי ריש קידושין] ואילו עמרם לא גירש את יוכבד בגט אלא בשילוח ופרישה ממנה כפי שנהגו קודם מתן תורה (מרפסין איגרא).

מקדש במלוה

המקדש במלוה. בקובץ שיעורים בשם העילוי ממיצט הקשה למה המקדש במחילת מלוה אינה מקודשת הא הוי מדין ערב, ויועיל להסוברים דמהני דין ערב בזרוק מנה לים, דנהי דהיא לא קיבלה כלום מ"מ הוא הפסיד חלקו.

ולכאורה כמו שלא נחשב שהיא מקבלת כסף כיון שאין כסף בעין, ה"נ הוא לא הפסיד כעת כסף בעין, דאין כבר כסף אחרי שקיבלה להוציא בהוצאה.

והנה בלי זה הא יש שהקשו דמ"ש מחילה דלא מהני, מהנאת מחילת מלוה, וע"כ דנהי דכלול בזה הנאה מ"מ הוא לא מקדשה בהאי הנאה. וה"נ דין ערב ג"כ אף שהיתה מסכימה לתת פרוטה בעד שעושין רצונה מ"מ כיון שהם לא מכוונים בעד זה לא מהני.

אלא דשאלתו היא מי יימר דלא מכוין. וע"ז יש לומר
כמו שאינו מכוין על הנאה של המחילה אע"ג דיש בה
גם ההנאה, ומלוה ופרוטה דעתה בעיקר אפרוטה, מ"מ
כאן דעתה בעיקר על המלוה, ה"נ אין דעתה על הנאת
עשיית רצונה אלא על שנפטרת מחובה. (פר"ח רטו)

מקדש בעל כרחו

בקידושין (ב, ב) איתא אי תנא קונה ס"ד שאפשר לקדש
אשה בע"כ, והרשב"א מפרש ס"ד זה משום דקי"ל
תליוהו וזבין זבינה זביני, וקידושי אשה נחשב כתליוהו
וזבין. וזה לא חל לפי שעשה שלא כהוגן, עשו לו שלא
כהוגן והפקיעו את הקידושין. וזה כשהכריחה לכך אבל
בטעות חל, ולפי"ז מדאורייתא שייך שיקדשום בע"כ,
ואמר להם שהם מצדם ינשאו לטוב בעיניהם וכך הוא
אורחא דמילתא שלא מקדשים אשה בע"כ. (אילת השחר מסעי
לו, ו)

~ ~ ~

וביד חזקה יגרשם. (שמות ו, א) פרש"י על כרחם של ישראל
ולא יספיקו לעשות להם צדה. והנה אע"פ שבנ"י רצו
להכין צדה מ"מ הם רצו לצאת, ומה זה נקרא שיוצאים
על כרחם. הרי מכאן דכיון דרצו לצאת אחרי שיכינו

צדה והכרחם לצאת קודם, נקרא שכל יציאתם שיצאו
היה בעל כרחם.

ואולי יש ללמוד מזה נ"מ לדינא, כי אם יקדש אשה
שתהא מקודשת תיכף והיא רוצה להתקדש רק אחרי
שעה, מקרי קידשה בע"כ דמבואר בקידושין (ב, ב) דלא
מהני הקידושין, ולא נאמר כיון דודאי רוצה שגם בעוד
שעה תהיה אשתו, ויחול קידושין אחרי שעה לזמן
שהסכימה. (אילת השחר שמות ו, א)

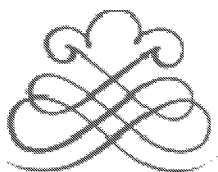
מקדש משבט אחר

להלן (פסוק ד') כתוב אזהרה "ולא תסוב נחלה", וברשב"ם
(ב"ב קי"ב א' ד"ה וכי תימא) מפורש דלוקין על לאו זה. ויל"ע
דכיון שאין זה לדורות הרי אין זה דומה ללאו דחסימה.
והנה באיסורי עריות גם האיש וגם האשה עוברים
איסור, וכאן יל"ע אם רק הבעל שמקדש עבר איסור או
גם האשה אע"פ שלא עושה מעשה בקידושין. ובמשך
חכמה מצדד דאולי רק האשה עוברת. ועי' קובץ
שיעורים (ב"ב אות כ"ה) דנראה שגם הבעל עובר וכו', וצ"ב
דזה רק גרמא ולמה יעבור בלאו. (אילת השחר מסעי לו, ו)

איזה מעשה קידושין עשו בנות צלפחד

”כן עשו בנות צלפחד”. הנה למש”כ הר”ן (נדרים ל, א)
שהאשה מפקרת את עצמה לבעל שיקדשנה, יל”ע מה
הכונה ”כן עשו בנות ילפחד”, איזה מעשה הם עשו.
ואולי כאן כונה לנייע וגזה גם האשה עושה. (אילת

השחר מסעי לו, י)

הערות בדיני הכתובה

~ ~ ~

תאריך לועזי בכתובה

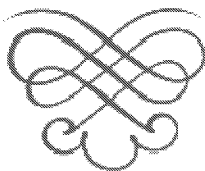
~ ~ ~

חתימות קודם שכתבו

~ ~ ~

לכתוב "וקנינא" קודם עשיית הקנין

~ ~ ~

תאריך לועזי בכתובה

הפוסקים כתבו שלא למנות התאריך למנין הגוים. ויש כותבים התאריך שלהם ומוסיפים לכתוב למנינם [דהיינו כאומר אני לא סופר כך]. ואומרים עצה בשם החת"ס זצ"ל לחתום תחילה את שמו, ואח"כ לכתוב את התאריך למנינם, ואז חתימתו אינה על התאריך שלהם ואינו נראה כמודה בזה. [וכשאינן ברירה אולי יש גם תועלת בכיסוי התאריך ביד בשעת החתימה] (אילת

השחר בא יב, א).

חתימות קודם שכתבו

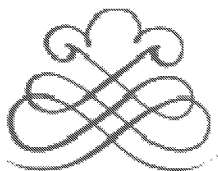
מה שחותמים על השטר קודם שכותבים עליו אינו פוסל את השטר, כמש"כ האמרי משה שאם בזמן המסירה השטר היה מלא, אין חסרון במה שהיה חסר בשעת חתימה, ובכתובות (כ"א א) איתא שאדם לא יחתום על מגילתא דילמא משכח לה איניש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי, והרעק"א (שם בסו"ד) כתב ומה"ט מתפלל אני על מעשים שבכל יום שמדרך בעת קישור שידוכים לחזק הדבר חותמים שני המחותנים בלאנקע על מגילתא ומוסרים ליד שלישי, ואיך רשאים לעשות כן הא יש לחוש שהשלישי יכתוב ע"ג שט"ח אחר עיי"ש,

ומ"מ משמע שמצד עצם השטר אין חסרון במה שחותמים לפני שכותבים (אילת השחר בא יב, א).*

לכתוב "וקנינא" קודם עשיית הקנין

יש מחמירים בשטר כתובה שלא לכתוב 'וקנינא' לפני עשיית הקנין, והטעם הוא שלא יהא מיחזי כשיקרא, דמעיקר הדין כל זמן שלא חתמו אין לזה תוקף של שטר, ורק החתימה צריכה להיות לאחר הקנין, ומ"מ ראוי לכתחילה לכתוב וקנינא לפני חתימת העדים, ואע"פ דבדיעבד מספיק שהי' כשר בשעת מסירה (אילת

השחר בא יב, א).*

שבע ברכות

~ ~ ~

שבת חתן ושבע ברכות

ברכת אירוסין בבן נח

טעם פנים חדשות והדין בשבת

פנים חדשות בשבת

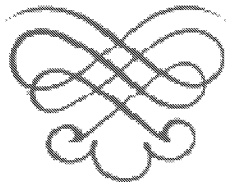
זמן ברכת שבע ברכות

ברכת שהכל ברא לכבודו

ברכת יוצר האדם

מקצת היום ככולו בשבע ברכות

~ ~ ~

שבת חתן ושבע ברכות

לא צריך לעשות שבת חתן ושבע ברכות גדול כ"כ, ועל השואלים הרי ע"י זה מקרבים את המשפחה. השיב רבינו שפעם לא היה כ"כ קשר בין בני המשפחה [שלא היתה תקשורת] ולא היתה בכך כל בעיה. ומדוע שעכשיו תהיה בעיה (א"א שד"מ).

ברכת אירוסין בבן נח

בתוס' כתבו שאפשר לומר שאצל רבקה היה ברכת אירוסין וכאן ברכת נישואין.

והנה ברכת נישואין שייך קצת גם לבני נח, אבל ברכת אירוסין לכאורה לא שייך לומר בבני נח ד"אסר לנו הארוסות והתיר בנשואות ע"י חופה וקידושין". וכן בחתימה "מקדש ע"י חופה וקידושין". וצ"ל דכיון דברכת אירוסין היא ברכת המצות ושייך בבני נח לקיים מצוות כאינו מצווה ועושה.

והנה אע"ג ד"ויברכו את רבקה" משמע דבירכו אותה ולא שבירכו עליה להקב"ה, צ"ל דמ"מ דרשינן נמי

שבירכו להקב"ה עליה (אילת השחר כתובות ז' ע"ב תוד"ה שנאמר).

טעם פנים חדשות והדין בשבת

בתוד"ה והוא שבאו וכו' (כתובות ד' ע"ב) מבואר דלא צריך
שהפנים חדשות יאכל, אלא דמרבין שמחה וסעודה
בשביל שהוא בא. וה"נ בשביל שבת.

ובתוס' רי"ד כתב בשביל שהם לא שמעו הברכות,
ולדבריו אפי' כשבאו אנשים שאינם מרבין בשמחה
בשבילם יש לברך, ושבת לא יועיל לדבריו (אילת השחר כתובות

ד' ע"ב תוד"ה והוא).

פנים חדשות בשבת

מבואר בתוס' דבשבת שמרבין בשמחה ובסעודה עבור
זה הוי כפנים חדשות, וכתב הרא"ש דגם בשבת
בשחרית מברכין ז' ברכות כיון דכבוד יום עדיף והוי
כפנים חדשות אחרות.

ואמרו לי ביאור דבריו דפנים חדשות היינו דבשבילו
מרבין עוד מין מאכל ולכן בשבת עושין מאכלים
בשביל ליל שבת וא"כ ביום אם לא היו עושים מיני
מאכל חדשים אין כאן פנים חדשות, לכן צריך הטעם
דכבוד יום עדיף וצריך להרבות מינים מה שלא אכלו
בלילה.

נישואין | פא

ויש לעיין לפי"ז אם הא דמברכין ז' ברכות הוא רק כשבמציאות הרבו לכבוד היום עוד מין מאכל, או דכיון דמצד הדין יש להרבות סגי והוי כבאו פנים חדשות. ובעצם סברתם צריך טעם דהא ענין פנים חדשות הוא דנתחדש השמחת נישואין בזה ע"י האנשים המכובדים שבאו לכבד השמחת נישואין, אבל בשבת דמרבית מפני השבת ולא מפני שהשבת בא לכבד הנישואין למה זה יהיה סיבה להיות דינו כפנים חדשות לגבי לברך ז' ברכות.

ואפשר דבשבת חייב להרבות יותר מאשר כה"ג ביום חול וכיון שכן כשיש שמחת נישואין צריך להרבות יותר משאם הי' עושה מחמת הנישואין ביום חול, ולכן זה מחדש שמחת נישואין. וצ"ע אם יש להעמיס זה

בלשון התוס' (אילת השחר כתובות ז' ע"ב תוד"ה והוא).

זמן ברכת שבע ברכות

כתבו הטור והשו"ע (ס"ו ס"ב) בשם הסמ"ג דהאידינא ערבה כל שמחה ואין מברכין אלא בז' ימי המשתה. ומ"מ כתב בבדק הבית גם אלמן שנשא אלמנה מברך בג' ימים שהשמחה במעונו.

והנה יש להסתפק אם הטעם דערבה כל שמחה שייך גם בז' ימי המשתה, אלא דכיון דיש חיוב שמחה לכן אומרים שהשמחה במעונו אע"פ שערבה כל שמחה, משא"כ לאחר ז' דאין חיוב. או דסתם יש סברא דמהני הסברא דערבה כל שמחה רק לאחר ז', דלז' ימים יש בכ"ז שמחה. וקצת ראי' לסברא זאת שזה תלוי בחיוב שמחה, דלכן הכריע בבדק הבית דגם אלמן שנשא אלמנה מברך כל ג' ימים הראשונים, כיון דיש חיוב בג' ימים לשמחה. דמנ"ל לשער כמה זמן יש עדין שמחה כיון דערבה כל שמחה, וע"כ דהיכא דיש חיוב שמחה לא אמרינן דערבה כל שמחה לכן מברכין כל ג' דיש בהם חיוב שמחה.

ועי' בסוף סי' ס"ב בבית שמואל בשם ספר בית הלל דמחזיר גרושתו אין אומרים שהשמחה במעונו, וראי' לדבר דהא מותר להחזיר גרושתו במועד הרי דאין שמחה, והיינו דאין כלל חיוב שמחה מדמותר להחזירה במועד. וזה ע"כ גם לפני שנתחדש הסברא דערבה כל שמחה, דבמחזיר גרושתו אין מצות שמחה ואין שמחה כלל.

ואין להקשות מהא דכתב בהגהת אשר"י דבמילה הי' צריך לומר שהשמחה במעונו, משום דכתיב שש אנכי

על אמרתך ומשום צערא דינוקא לא אומרים. א"כ בז' ימי משתה נמי אם איתא דשם ג"כ ערבה כל שמחה היו צריכים לבטל הברכה. דלא דמי דהתם אין מצות שמחה אלא דעושין בשמחה, לכן כיון שיש צערא לינוקא לא אומרים. אבל היכא דיש חיוב שמחה לא מהני מה שיש סיבה לא לשמות. וכיון דז' ימי משתה יש חיוב שמחה מברכין אע"פ שערבה כל שמחה (אילת השחר כתובות ח' ע"א).

ברכת שהכל ברא לכבודו

רש"י (ד"ה שוש תשיש) פירש שברכת שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שם לגמול חסד זכר לחסדי המקום שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו שושבין ונתעסק בו ואסיפה זו כבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה.

צע"ק מה הוצרך להוסיף זכר לחסדי המקום. תיפו"ל דזה כבוד המקום שרוצים לעשות חסד, דהא יש מצוה דחסד, ואע"ג דזה נלמד מוהלכת בדרכיו, מ"מ הא אין זה משום זכר לחסדי המקום. וכי בכל מעשה חסד צ"ל דעושה זכר לחסדי המקום (אילת השחר כתובות ח' ע"א).

ברכת יוצר האדם

בתוס' (ד"ה שהכל ברא לכבודו) כתבו בשם ר"ח שיוצר האדם פותחת בברוך לפי שיש שלא היו אומרים אותה כדאמר בסמוך. לכאורה אם את כל הברכות תקנו אנשי כנה"ג, א"כ לפי מה דאנו אומרים אותה, הרי דסבירא לך דתקנו אותה אנשי כנה"ג, ומה טעם הוא דמחמת דיש שטועים ואין אומרים אותה, דהא מ"מ לדידן דסבירא לך דנתקנה אז למה פותחת בברוך. ואם זה נתקן אח"כ אפשר דהכרענו דזה שתי יצירות, והדור הקודם לא סבר כן, לכן הוצרכו להתחיל בברוך וצע"ק (אילת השחר כתובות ח')

ע"א).

מקצת היום ככולו בשבע ברכות

מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת (ויצא כט, כז). עי' בירושלמי מועד קטן (פ"א ה"ז) שלמדו כן משום דאין מערבין שמחה בשמחה, ולכן אין נושאים נשים במועד, ומשמע "מלא שבוע זאת" שימלא את כל שבועת ימי המשתה שחייב לשמח את אשתו ורק למחרת יתן לה את השנייה.

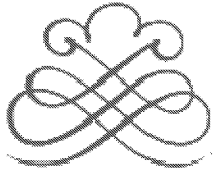
וצ"ע למה לא נימא מקצת היום ככולו שיוכל לשאת ביום השביעי במקצת היום, [נוע"י חופת חתנים סי' ח']

נישואין | פה

סק"כ דלא אמרינן מקצת היום ככולו ומברכים ז' ברכות כל יום השביעי, ועי' בפת"ש סי' ס"ב סקי"ב].
עי' בגליון מהרש"א (יו"ד סי' שצ"ה) בשם תשו' גנת ורדים
דתמיד אמרינן מקצת היום ככולו חוץ מהיכא דיש איזה
טעם. ואפשר לומר טעם למה בז' ימי משתה בסופם לא
נאמר מקצת היום ככולו, דצריך לשמח אותה והוי חיוב
אליה, ולגבי חיוב שמחויב אל אחר לא נתחדש ענין
מקצת היום ככולו. ואפילו אם מוחלת, מ"מ כיון שענין
החיוב הוא אליה לא נאמר בזה דין שמקצת היום ככולו

(אילת השחר כתובות ד' ע"א).

לווי לחתן

~ ~ ~

האם חתן אחד יכול ללוות את החתן השני

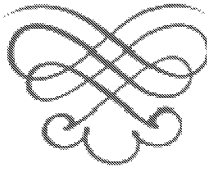
~ ~ ~

האם מועיל מה שהולכים אנשים ברחוב

~ ~ ~

כשהולך להתפלל האם צריך מלווה

~ ~ ~

האם חתן אחד יכול ללוות את החתן השני

שני טעמים נאמרו מדוע החתן צריך לילך עם מלווה. ו"א מטעם שמירה מן המזיקין, וי"א היות ודומה למלך ומלך לא הולך יחידי.

ועפ"ז השיב רבינו שלשני הטעמים יכולים החתנים ללוות אחד את השני (פר"ח י"ד ל' אד"א ע"א).

האם מועיל מה שהולכים אנשים ברחוב

כשחז"ל הצריכו לחתן מלווה בודאי הם לא דיברו כשהחתן הולך במדבר, וכשהולך בשוב בדרך כלל יש אנשים. ומוכח שמן הסתם זה לא מועיל להחשב כמלווה

(פר"ח 48).

כשהולך להתפלל האם צריך מלווה

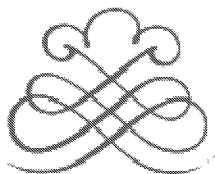
על השאלה האם כשהולך להתפלל צריך מלווה, השיב רבינו שכבר הורה החזו"א שכשהולך לדבר מצוה אין צריך מלווה, דשלוחי מצוה אינם ניזוקים.

ועל מש"כ בשו"ע (תקנא) שאין לילך יחידי בבין המצרים מד' שעות עד ט' שעות, אמר רבינו שכשהולך לדבר מצוה אין צריך ליזהר בזה, רק כשהולך סתם בלא מצוה.

צ | משנת מרן

וחידוש רבינו שכשהולך לקנות מזון חשיב צרכי מצוה,
שהרי צריך לאכול כדי יייוכל ללמוד (פר"ח 48).

הנהגת בני הזוג

~ ~ ~

להיזהר מלצער את האשה

כבוד האשה

אם לבני זוג מותר לדבר ביניהם לשון הרע

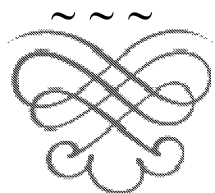
חיוב האשה בתפילה

שלום בית

יסוד החיים לותר

אברכים חיים בצמצום ולא חסר להם כלום

איך לרומם את אשתו ביראת שמים

להיזהר מלצער את האשה

יש אנשים שחושבים שמותר לצער את האשה שלהם, והאמת שאסור לאדם לצער את אשתו^א. וגם אותו שמצער את אשתו רק כשהוא מתרגז, אדרכה עליו לרחם עליה.

וצריך לדעת שעל הכל יביא האלקים במשפט, ועל בין אדם לחבירו נענשים גם בעוה"ז וגם בעוה"ב (פר"ח 58).

כבוד האשה

כשהיו שהסיתו נגד הפרדת הנשים והגברים באוטובוסים, כאילו וזה משפיל את כבוד האשה, כתב רבינו את מכתב וז"ל:

"היות שיש אנשים מגנים את היהודים שומרי מצות בגלל שמשפילים את כבוד האשה, ראוי להעתיק דברי הגמ' והפוסקים.

יבמות ס"ב ע"ב תנו רבנן האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו וכו'. וזה לשון הטור בהקדמה לאבן העזר ועל כן ראוי לאדם לאהוב את אשתו כגופו ולכבדה יותר מגופו ולרחם עליה ולשמרה כאשר

---

^א וכי משום שהיא אשתו מותר לצער אותה?

ישמור אחד מאבריו, וכמו כן היא חייבת לעבדו ולאהבו כנפשה כי ממנו לוקחה. לכן אצל החרדים לדבר ה' העיקר כבוד אשתו, והם כאילו דורשים כבוד האשה. ובגמ' ברכות ס"א אחורי ארי ולא אחורי אשה, וכל א' יבין מה שלכן לא טוב שיהיו נשים לפני הגברים. וגם, החרדים לא מבזים נשים, ואם קרה מקרה זה לא משקף את היהדות החרדית (פר"ח 84).

אם לבני זוג מותר לדבר ביניהם לשון הרע

כשסיפרו לרבינו שהרבנית שטרנבוך שאלה את החפץ חיים בדבר גנאי שהיא ובעלה יודעים על אדם מסויים, האם מותר להם לדבר על זה ביניהם. והשיב החפץ חיים שאפשר ללמוד תשובה לשאלה זו ממעשה של מרים ואהרן, ששניהם ידעו על מעשה משה ודיברו ביניהם ומרים נענשה.

והוסיף רבינו שבידיעה יבשה אין איסור לחזור על דבר ששניהם יודעים. וכל האיסור הוא כשהם מבליטים את הגנאי שיש בו. כמו אצל משה שטענו שמעשיו לא בסדר. וכגון ששניהם יודעים שפלוגי אינו בסדר, אבל

נישואין | צה

כשאומרים שהוא שוטה, זה מתחזק יותר ומוגדר כלשון הרע (פר"ח רי"ג).

חיוב האשה בתפילה

החפץ חיים אחז שאשתו היא "עזר כנגדו בגשמיות" ולכך כאשר היתה עסוקה בילדים התיר לה שלא להתפלל. ואמנם כיום אמר רבינו שאינו יודע אם זה שייך (א"א מ"א).

- - -

אמר רבינו שנשים לא חייבות בתפילה כמו אנשים, ואם יוצאת לעבודה ומתפללת בדרך בישיבה זה טוב, היות ובעיקרון מספיק להם רק בקשה (ראה מ"א קו, ב - א"א תרל"ג).

שלום בית

כשבני הזוג מתחתנים חושב כל אחד לחנך את השני, וזה אחד מהדברים העיקריים שגורמים ריב. ויש להקדים ולהסביר להם שלא שייך שיחנכו אחד את השני, ואז יש סיכוי שיהיה שלום בבית (פר"ח ס"ו).

יסוד החיים לותר

ויהי בבוקר והנה היא לאה (ויצא כט, כה). אמר רבנו היסוד לחיים הוא לותר ולותר אם רוצים לזכות צריך לותר, כדמצינו אצל רחל שויתרה ומסרה את הסימנים אף שהיתה נשאת ללא שבטים, וזהו "ויזכור ויפתח את רחמה".

וראינו עוד דבר נורא ברש"י (ירמיה לא, יד) שאף יצחק אבינו עשה מעשה גדול כמו עקידה שמסר עצמו להריגה לקיים רצונו ית' (צדיק כתמר יפרח עמ' ד).

אברכים חיים בצמצום ולא חסר להם כלום

אמר רבנו בשם הגאון ר' חיים שאול קרליץ זצ"ל שאברכים מקבלים מלגה קטנה והם מתרגלים לחיות בצמצום ולא חסר להם דבר, אמנם מי שאינו אברך ורוצה לחיות ביתר רחבות כל הזמן הוא מרגיש שחסר לו ממה שהוא רוצה (כ"ח).

איך לרומם את אשתו ביראת שמים

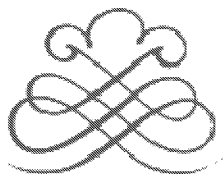
מסופר על הגדול ממינסק שהיה אומר לבנותיו שיעסקו בכל מלאכה ובלבד שלא יתבטלו, ובזה השיב רבנו

נישואין | צז

לאברך ששאל כיצד לרומם את אשתו ביראת שמים,
ואמר רבנו שצריך לדאוג בראש ובראשונה שהיא לא
תהיה משועממת, ושתעשה איזה דבר חסד שיתן לה
סיפוק רוחני וכדברי חז"ל בכתובות נ"ט (מאחורי הפרגוד עמ'

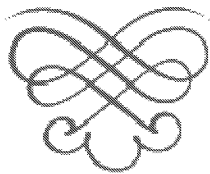

אברכים

~ ~ ~

בענין לבוש של אברכים

~ ~ ~

בענין לבוש של אברכים

כשנשאל רבנו עד כמה חשוב שאברכים ילכו ברחוב במלבוש של בן תורה חליפה וכובע אמר - הדבר לא נמדד במאזנים של איסור והיתר, אין איסור מן התורה ללכת ברחוב בלא כובע וחליפה. אבל מבחינה מסוימת זה יכול להיות חמור יותר כאשר אברך מתפרק מעדיו, חזותו מעידה עליו שהוא רוצה לפרוק מעליו את מה שהביגוד מסמל, הוא רוצה להיות מה שמכונה מודרני, הביגוד הישיבתי הוא כמו חומה הוא מראה על השתייכות ומעיד על האדם לאן הוא רוצה להשתייך, זה משייך אותו למסגרת. כאשר האדם רוצה לפרוק את העול הזה מעצמו זה מקרב אותו יותר לחילונים הוא קרוב יותר לרחוב.

ובעבר כתב רבנו מכתב בענין הזה [להרה"ג ר' יחיאל במברגר מחיפה]: הרחוב היום לדאבונינו הוא מאוד לא טוב ומשפיע על כל אחד, ובזמן האחרון התחילו בחורי ואברכי ישיבות לילך ברחוב בלי כובע רק עם כיפה ובלי מלבוש עליון, ואם כי אין איסור, מ"מ זה לא דרך הראוי להתנהג לבן תורה וכשלוכשים באופן שהוא מתבדל מהרחוב זוהי מחיצה מבדלת בינו ובין אנשי הרחוב אשר מאוד לא נוהגים כהוגן, וזה כתריס מפני

הקלקול וכעת שגם מחיצה זו הפסיקו לעשות יכולין לירד מאוד ביראת שמים וראוי מאוד להתחזק בזה. בפרט בעיר כמו חיפה אשר רבו בה המתפרצים ואשר רחוקים מריח של תורה ומאוד צריך לעשות חיזוקים, וזה חיזוק שמאוד יכול להועיל, עכת"ד.

- - -

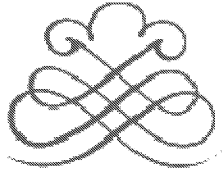
וכשנשאל רבנו שוב שבכל זאת ישנם כאלה שרגישים לחוס ומאוד מכביד עליהם לבוש נוסף ואין כוונתם להשתמט מהלבוש של בן תורה, ענה רבנו להבדיל האם אנשי צבא בכל העולם יעלו על דעתם להפטר מללבוש את מדיהם? להיפך הם גאים בזה ומתהדרים בזה כי זה מייצג מה שהם רוצים להדגיש.

האם אותו בן תורה היה מעלה על דעתו שלא ללבוש חולצה למשל? הוא לא היה מעלה דבר כזה על דעתו אפילו ביום חם נוהגם שישנם אנשים שפורקים מעל עצמם צורת אדם וכן נוהגים כך].

גם בן תורה הוא חייל במלחמת היצר ובגדי הישיבה אלו הם המדים שלו שבהם הוא חייב להיות גאה, ובפרט שמדים אלו הם גם כלי הנשק שלו שמבדילים בינו לבין הרחוב (ית"נ ער"פ תשס"ח) ^{יב}.

---

^{יב} ועיין עוד בענין לבוש בחורי ישיבות בפרי חיים (21).

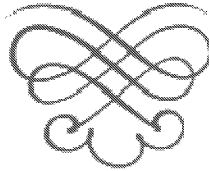

תפילה על בנים

~ ~ ~

תפילת יצחק ורבקה על בנים

~ ~ ~

תפילת יצחק ורבקה על בנים

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (בראשית כה, כא) פירש רש"י
שהיה יצחק עומד ומתפלל בזוית זו, ורבקה עומדת
ומתפללת בזוית שניה.

ויל"ע מדוע רש"י תפס דוקא לשון זוית, שמשמעו
שהתפללו בדוקא שם. ומצינו כמו"כ בגמ' תענית (כ"ג ע"ב)
על אבא חלקיה ואשתו.

ואפשר שהכוונה שהתרחקו זה מזה כפי האפשר, כדי
שכל אחד יתאמץ בתפילה בפני עצמו ולא יעשה אחר
חבירו בלי מחשבה.

~ ~ ~

ופשטות הלשון משמע ששניהם התפללו באותו זמן
ובאותו מקום.

ויל"ע מה מעלה יש בזה. שהרי בודאי זה לא נעשה
כתפילת ציבור.

ובגמ' ב"מ (פ"ה ע"ב) הובא שאליהו מעמיד את האבות
להתפלל בזה אחר זה, ולא ביחד, שאם יתפללו ביחד
יביאו את המשיח בתפילתם קודם הזמן יג.

---

¹ ונתחדש שתפילת האבות אחר מיתתם מועילה. ושאליהו הממונה להעירם
וזה צ"ב.

ודבר זה צל"ע הרי גם אם יתפללו שלשת האבות יחד, אינו תפילת ציבור, וא"כ מה מעלה יש כשמתפללים יחד יותר מאשר מתפללים בזה אחר זה.

ועכ"פ מוכח שיש מעלה כזאת.

ואפשר לבאר עפ"י מה שכתבו בתלמידי ר' יונה (ברכות ו' ע"ב) לבאר מה שאמרו בגמ' שם על הקובע מקום לתפילתו, שאלקי אברהם בעזרו. שאין הכוונה כפשוטו על קביעות המקום, רק שזה לראיה שהוא מדקדק בתפילתו כ"כ עד שגם על זה מקפיד שיהיה לו מקום קבוע לתפילתו, והיות והוא אוהב את התפילה כ"כ, בודאי יש בו מידת הענוה, וזו סגולה שתפילתו תתקבל עי"ש.

ומעתה י"ל שכמו"כ כשהוא רוצה להתפלל בדוקא עם אחר הוא מראה ענוה, שאינו סומך על תפילתו לבד, ולכך תפילתו יותר נשמעת.

~ ~ ~

בגמ' יבמות (ס"ד ע"א) ביארו לשון הפסוק "ויעתר יצחק" שתפילתם של צדיקים נמשלה ל"עתר", לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה ממקום למקום, כך תפילתו

של צדיקים מהפכת את מידותיו של הקב"ה ממידת רגזנות למידת רחמנות.

והדברים צ"ב מה נתחדש כאן. וכי היה הוה אמינא שהתפילה לא תועיל. ומדוע דימוהו דוקא לעתר.

ונראה לבאר שבאמת מידותיו של הקב"ה הם תמיד רחמים וחסד, והשינוי הוא רק לפי המקבל, שכשאינו ראוי זה נהפך לו לרוגז. וכדוגמת מי ששותה יין, ישנם אנשים ששתיית היין יכולה לגרום להם מות, וכי היין הוא סם המות? בודאי שלא, רק לאותו אדם במצב שלו היין ממית אותו.

כך הוא האדם בעת צרה, החסד שנשלח לו משמים כשהוא נפגש עם אותו אדם הוא נהפך אצלו ליסורים וצרות.

ועל זה מועילה התפילה להפוך את זה בחזרה לחסד, דהיינו שאותו אדם יהפך ממצבו ושוב הרחמים יהיו אצלו רחמים, ולא ייסורים.

ובזה דימוהו חז"ל לעתר, שגם בעתה הוא מרים את התבואה ומהפך אותה וזה משנה אותה. כך כאן ע"י התפילה המידה נהפכת. [וראה עוד ברבינו בחיי].

יצחק הרבה להתפלל היות וידע שרבקה עקרה וכמפורש בכתוב. ואע"פ שכל אדם שאין לו בנים מתפלל, מ"מ אינו מרבה להתפלל.

והנה ריבוי התפילה גרם לקיצור שנות חיי אברהם. וכמוש"כ רש"י (להלן ל) שכדי שלא יראה את עשיו יוצא לתרבות רעה מת אברהם ה' שנים קודם זמנו. ונמצא שאם היתה לידת עשו מתאחרת בה' שנים לא היו מתקצרים שנותיו.

ויל"ע אם יצחק ורבקה היו יודעים את החשבון הזה האם הם היו מתפללים למחר את לידת עשו או לא.

והצדדים בזה הם שהנה מחיוב מצות פו"ר הוא לשאת אשה, ויל"ע אם המצוה מחייבת אותו גם להתפלל על כך. די"ל שחובתו לעשות רק מה שבדרך הטבע ולא מה שמעל הטבע. וגם אם נאמר שחובתו להתפלל, יל"ע במקום שידוע שעי"ז יקצר חיי אחר יתכן ואינו צריך להתפלל. ומאידך אפשר שאין לאדם לחשב חשבונות שמים.

~ ~ ~

בתורה מודגש שתפילת יצחק התקבלה שנאמר "ויעתר לו ה'" ולא תפילת רבקה. והטעם פירש רש"י לפי

שאינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע.

ולכאורה ליצחק יש עדיפות על רבקה בלא"ה, שהרי האבות קיימו את כל התורה, ונמצא שיש לו את המצוות של הגברים שהם יתרים על של נשים וביחוד מצות תלמוד תורה.

ומוכרח שהיות ורבקה סייעה ליצחק לקיים את מצוותיו, מעלתה שוה לו, וכל עדיפותו עליה זה רק מה שהיה בן צדיק והיא בת רשע.

ומעלת צדיק בן צדיק נראה שהיא משום שזכות האב מסייעת לקבלת התפילה. ולא שהוא יותר גדול מצדיק בן רשע.

~ ~ ~

בגמ' יבמות (ס"ד ע"א) א"ר יצחק מפני מה היו האבותיד עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. וכמו"כ דייק רבנו בחיי בלשון הפסוק שלא נאמר "ותהי עקרה ויעתר" אלא נאמר "ויעתר כי עקרה" והיינו שהיות והוצרך לתפילה לכך נעשית עקרה.

---

⁷¹ ברבנו בחיי מבואר שעיקר הכוונה הוא על האמהות.

והביאור בזה שתכלית האדם היא "להתענג על ה'",
שזה הטוב האמיתי. ולזה יזכה ע"י המדרגות שנוספו לו
ברוחניות, ולכך היות ונצרך לאדם תפילה מתוך שברון
לב אמיתי, לכך סבלו הרבה שנים סבל גדול כדי
שאח"כ יתפללו מתוך לב נשבר.